

**Gemeente
Haarlem**

Cornelia Westendorp (1878-1963)

**Onderwijzeres,
dierenvriend en
schooltuinierpionier**

7 september 2024

Team Natuur en Milieu Educatie

Cornelia Westendorptuin

An de Van Dortstraat in Haarlem-Noord is de Cornelia Westendorptuin gevestigd. Deze groene oase werd opgericht door de onderwijzeres Cornelia Westendorp, die in dat jaar de Vereniging voor School- en Werktuinen in het leven riep. Op een lap grond kregen kinderen de kans om hun groene vingers te ontwikkelen. Vandaag de dag

ERIC J. COOLEN (HAARLEM, 1965).

Tekenaar en ontwerper/maker van boeken, beelden, gevelstenen, glas-in-loodramen en wat niet al.

Won in 2013 Kunst- en Cultuurprijs (publieksprijs) de Olifant. Ontving in 2015 de Penning van Verdienste en in 2017 de Antithese-prijs.

wordt een groot deel van de tuin nog steeds gebruikt als schooltuin.

Toch is er ook veel veranderd. Zo hebben volwassen hobbytuinders hier nu ook hun plek gevonden

en is de tuin uitgegroeid tot een levendige ontmoetingsplek. In september bereikt de Cornelia Westendorptuin een bijzondere mijlpaal. Ze viert haar honderdjarige bestaan.

Bron: Haarlems Dagblad, donderdag 29 augustus

Voorwoord

Op donderdag 29 augustus plaatste het Haarlems Dagblad ter ere van het 100-jarige jubileum van de Cornelia Westendorptuin een bijzondere tekening in de krant. Het beeld, dat door de bekende Haarlemse tekenaar Eric J. Coolen is gemaakt, spreekt tot de verbeelding.

Aan de horizon zie je de contouren van het karakteristieke tuinhuisje dat in 1928 op het terrein werd geplaatst, tussen het overdadige groen vallen de kleurrijke naambordjes van schooltuinierende kinderen op en op de voorgrond, op het bankje, wordt je aandacht naar het silhouet van een oudere dame getrokken.

Cornelia Westendorp (1878-1963) was een buitengewoon actieve vrouw die eerst als onderwijzeres en later als ‘stadsmaker’ *avant la lettre* enorm veel voor onze stad heeft betekend. De belangrijkste verdienste van mej. Westendorp is dat veel Haarlemse basisschoolleerlingen, dankzij haar enthousiasme en doorzettingsvermogen, tot op de dag van vandaag kunnen genieten van een eigen schooltuin.

Toch weten weinig Haarlemmers van haar bestaan. Met deze speciale uitgave van de gemeente Haarlem hopen wij haar weer een beetje tot leven te wekken. Als je ideeën - meer dan honderd jaar nadat ze je te binnen zijn geschoten - nog altijd springlevend zijn, mag je best tevreden op een bankje neerploffen en genieten van alles dat je achter hebt gelaten.

Elske Tamminga
Teammanager Natuur en Milieu Educatie

Biografische schets

1878 Cornelia Westendorp wordt op zondag 7 april 1878 op Herengracht nr. 161 in Amsterdam geboren als dochter van Dina Ter Veen en haar man Hoofdonderwijzer Jacob Westendorp.

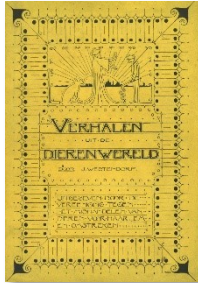
1897 In mei 1897 doet Cornelia op 19-jarige leeftijd haar examen voor (hulp)onderwijzeres lager onderwijs en behaalt zij haar diploma.

1900 Tuinarchitect en dendroloog Leonard Springer start in Haarlem als 'adviseur' van de Hout- en Plantsoenendienst.

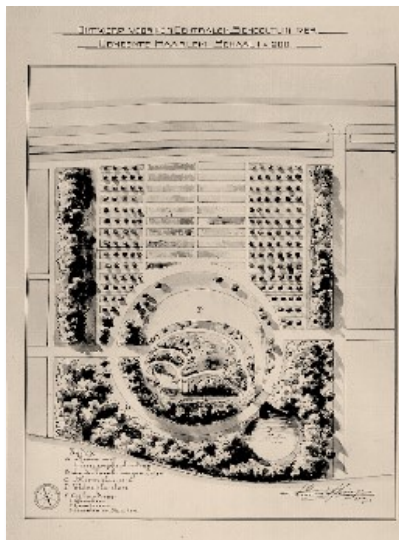
1911

Jacob Westendorp schrijft *Verhalen uit de Dierenwereld*. (Uitgegeven door De Vereeniging tegen het Mishandelen van Dieren voor Haarlem en Omstreken)

1911

Leonard Springer legt, als adviseur van de Hout- en Plantsoenendienst, in de Stadsweektuin de Centrale School- en Werktuin aan.

1911

Op 31 augustus 1911 stijgt De Spin van Antonie Fokker op vanaf het terrein aan de Marnixstraat/ Van Dortstraat dat op dat moment nog dienst doet als vliegveldje.

1912

De Afdeling Haarlem van den Nederlandschen Kinderbond wordt opgericht. Cornelia wordt in datzelfde jaar bestuurslid.

1913

Leonard Springer schrijft in het tijdschrift *De Levende Natuur* een artikel met als titel 'Heeft het onderwijs in Plantenkunde op de Lagere Scholen dien invloed op de liefde voor de natuur als men veilig mocht aannemen?', waarin hij fel van leer trekt tegen het ((volgens hem) onbewezen) nut van schooltuinen. Hij is teleurgesteld over het feit dat 'zijn' centrale school- en werktuin (nog) niet aanslaat bij Haarlemse leerkrachten.

1914

Cornelia brengt als één van de leidsters van de Nederlandse Kinderbond een bezoek aan de schooltuintjes van De Engendaal in Soest en de Humanitaire school in Laren (“Leren door te doen”) en raakt geïnspireerd.

Zij richt samen met een collega van de Kinderbond een ‘proefclubje’ van 10 kinderen op, waarmee “naar buiten wordt getrokken om te zaaien en te planten”. Ze huren eerst een deel van een weiland in Schoten. Niet veel later krijgt ze de beschikking over een stukje grond achter de Stadskweektuin. In 1918 nemen er al 25 kinderen deel aan werkmiddagen, enige jaren later gaat het om maar liefst 60 kinderen. Oprichting Centrale Vereeniging van School- en Werktuinen.

1918

1920

In het tijdschrift *Onze Tuinen* verschijnt het artikel “De Stadskweekerij met Centralen Schooltuin te Haarlem”, waarin de “volijverige directeur van de Stadsbeplanting” J.L. Bouwer

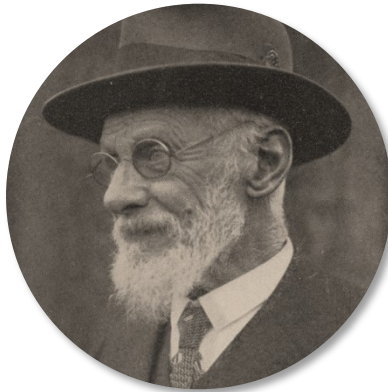
1920

wordt opgevoerd. Bouwer vertelt over de centrale schooltuin die volgens hem een groot succes is, het belang van educatie voor de jeugd en zijn wens dat elke school een “goedgelegen en goedingerichten tuin” kan hebben.

1920

Leonard Springer dient op 65-jarige leeftijd met tegenzin zijn ontslagbrief in bij het gemeentebestuur als adviseur van de Haarlemse Hout- en Plantsoenendienst.

1924

Cornelia schrijft namens het bestuur van de Afd. Haarlem van de Nederlandschen Kinderbond een brief aan Mr. K van Hinloopen Labberton, president van de Afd. Haarlem van het Departement van 't nut voor 't Algemeen, met een verzoek tot steun en subsidie bij de oprichting van een Haarlemse Afd. van School- en Werktuinen. Zij is dan al enkele jaren bezig met schooltuinieren "in den Gemeentelijk Kweektuin" met een 70-tal kinderen. De resultaten zijn, zo schrijft zij, "goed". (Foto: Cornelia Westendorp (tweede van links) met familie (Jacob Westendorp, uiterst links)

1924

Besluit tot oprichting van een Haarlemse afd. van de Vereniging voor School- en Werktuinen.

1925

Start 1^e schooltuinseizoen op de nieuwe plek aan de Marnixstraat/ Van Dortstraat.

1925

De opening van de School- en Kinderwerktuinen aan de Kleverlaan.

Zaterdagmiddag om 3 uur zou de opening plaats vinden van de School- en Kinderwerktuinen aan de Kleverlaan.

Vroegtijdig reeds hadden zich de kinderen verzameld aan de Doelen, waar zij hun gereedschappen bergen. Hier ook werden zij voorzien van veelkleurige vlaggetjes, waarna zij zich in optocht naar de Kleverlaan begaven, ooraafgegaan door een muziekkorps van werkloozen.

Vroolijk marcheerden zij naar hun moestuintjes, waar zij zich alras aan den arbeid zetten. Het tuintje moest gezuiverd worden van onkruid, verschillende nieuwe plantjes moesten gezet worden enz. Met dubbele zorg moest dit gebeuren, want na afloop immers werden verschillende prijzen toegekend.

Onder de genoodigden merkten wij op wethouder Reinalda, den heer E. H. Krelage, jhr. v. Tets, voorzitter van de Centr.

Commissie van School- en Werktuintjes, den heer Weustink, Inspecteur Lager Onderwijs, de heeren Hengeveld, Melling, Brouwer, Chr. Wolff, wethouder van Schoten, de heeren Wijk en Verkruijsen en vele gemeenteraadsleden.

Mej. Westendorp heette de aanwezigen hartelijk welkom en ging in korte trekken de totstandkoming en de groei van de vereeniging na. Spr. besloot met den wensch, dat de vereeniging steeds in groei- en bloei moge toenemen, waardoor een uiterst nuttig wer verricht wordt.

1926

Prijsuitreiking en kinderfeest op de
kinderwerktuinen aan de Marnixstraat.

1926

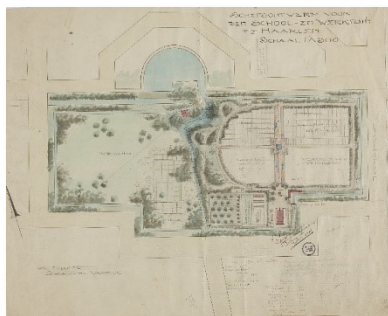

1927

Na een lange aanloop komt eindelijk de officiële oprichting van de afd. Haarlem van de Centrale Vereeniging voor School- en Werktuinen in Nederland plaats.

1928

De schooltuin aan de van Dortstraat krijgt een nieuw ontwerp van landschapsarchitect J. Bleeker.

1928

Jacob Westendorp overlijdt op 80-jarige leeftijd in het bijzijn van Cornelia, thuis op de Kleverparkstraat nr. 17.

1931

Verslag van een bezoek aan de Cornelia Westendorptuin in de krant. Rondleiding door 'oppertoezichthouder' D.W. Den Waard.

1931

1934

Cornelia Westendorp krijgt eervol ontslag als onderwijzeres aan school no. 25.

1940

Verzetsheldin Hannie Schaft poseert bij haar huis voor de molen bij de Schoterveenpolder.

1950

Op donderdag 23 november 1950 is Cornelia bij de officiële onthulling van het naambord van 'haar' Cornelia Westendorptuin.

Mejuffrouw Cornelia Westendorp onthulde naambord van „haar tuin”

Zij legde de grondslag voor de school- en werktuinen

Als blik van waardering voor het vele baanbrekende werk dat mejuffrouw C. Westendorp gedurende vele jaren in het belang van de Haarlemse school- en werktuinen heeft verricht, besloot het bestuur van de afdeling Haarlem van de Vereniging voor School- en Werktuinen onlangs om de tuin aan de Marxstraat de Cornelia Westendorptuin te noemen. Gistermiddag heeft mejuffrouw Westendorp het bord aan de ingang van de tuin, die nu haar naam draagt, onthuld.

Tevens waren tal van autoriteiten, hoofden van scholen en onderwijzers in de lood van deze tuin bijeengekomen, om mejuffrouw Westendorp een hartelijke hulde te bereiden. Onder meer waren aanwezig: de wethouder van Onderwijs, de heer D. J. A. Geluk; de directeur van Hout en Plantsoenen, de heer J. A. Dattereyn en de landbouwer van het Lager Onderwijs, de heer W. Schoonhede.

De voorzitter, de heer A. Mellink, bracht in herinnering met welk enthousiasme mejuffrouw Westendorp jaren geleden de grondslag voor het werk in de school- en werktuinen legde en uite zijn warme bewondering voor hetgeen in de loop der jaren onder haar kundige leiding is verzuimd. Vervolgens gaf mejuffrouw Westendorp een overzicht van het ontstaan en de groei van dit werk.

Het moet lang geleden zijn, nog voor de eerste wereldoorlog, dat de leidsters van de Nederlandse Kinderbond kennis maakten met de tijdschriften van de Engendaalschool in Soest en de Humanitaire school in Laren. Toen riep zij bij mejuffrouw Westendorp en haar collega's het plan om in het naam van de Nederlandse Kinderbond een „broedstede” van tien kindertuinen op te richten, waartoe naar buiten werd getrokken om te zaaien en te planten. Er werd een gedeelte van een weiland in Schoten gehandeld en de grondslag voor een werk dat tot iet groots zou uitgroeien, was gelegd.

Al spoedig bleek het experiment van de Nederlandse Kinderbond een succes te zijn en het duurde dan ook niet lang of mejuffrouw Westendorp kreeg de beschikking over een stukje grond achter de Stadschool, waar de jeugd vertoonstudee en niet veel bevoegd aan de „s-g” ging. In 1918 namen reeds vijftien-tienjarige kinderen aan de werksessies deel en enige jaren later was dit aantal reeds uitgegroeid tot zestig. Tal van mensen die belang stelden in dit werk bleven met hun financiële steun niet achter.

Georganiseerd

In 1923 werd de afdeling Haarlem van de Vereniging voor School- en Werktuinen opgericht. — Inmiddels maakte mejuffrouw Westendorp deel uit van het bestuur — die de tuin aan de Marxstraat in gebruik nam. Het duurde niet lang of er moest een tweede tuin worden ingericht: aan de Van Oosten de Bruijnstraat. Wedstrijden in bloemweken, tentoonstellingen, oplochten, feesten en feesten op de tuin, werden georganiseerd om het werk meer en meer in de belangstelling te plaatsen en de financiën uit te breiden.

Wethouder Geluk en mejuffrouw Cornelia Westendorp onder het onthulde naambord.

In 1948 nam de gemeente het toezicht op het werk in de tuinen over, al bleef de vereniging bestaan. Alle leerlingen uit de hoogste klassen der lagere school kunnen nu het onderwijs op de tuinen onder leiding van hun eigen onderwijzers volgen. Op het ogenblik nemen reeds 24 scholen met 1221 leerlingen deel aan het schooltuinwerk. En er zijn maar heel weinig tuinen in gebruik.

Mejuffrouw Westendorp — besloot naar intenziteit met een woord van dank aan allen die het schooltuinwerk steunen en sprak de wens uit dat de belangstelling die de vereniging geniet, nog moede toename, opdat het bestuur in staat zal zijn aan de te verwachten meerdere aanvragen te kunnen voldoen.

Haarlemse Drentenaren op de planken

De Drentse vereniging „De Brink” heeft in de grote zaal van „De Leeuw” het winterseizoen geopend met de uitvoering van „Zunder kraus zijn kroun”, een Drents karakterspel van een bekende auteur over het leed dat de dorpsgemeenschap een boerenarbeidersgast aandoet, welk leed ten onrechte verdacht wordt van diefstal.

Nieuwe gezichtspunten vermoedt de coöperatieve uitwerking van deze afgezagde intrige niet te bieden, maar het spijtige strekenloos waarmee de schrijver de tekst knuift, vergoede veel en bezorgde het dankbare publiek heel wat plezier. De spelers gaven over het algemeen aanvaardbare vertolkingen van hun ekkels-sprekers, al lieten trouw en rolkennis nog wel wat te wensen over.

Een chersje dankoet deze gezellige Drentse feestavond.

1951

Cornelia Westendorp is als oud-lid van de Vereniging voor School- en Werktuinen bij de officiële in gebruik name van het Schotertuinhuysje op Schooltuincomplex De Schotertuin.

1963

Op zaterdag 26 oktober overlijdt Mej. Cornelia Westendorp op 85-jarige leeftijd. Op 28 oktober wordt zij in Velsen gecremeerd.

Nawoord

Deze speciale uitgave van de gemeente Haarlem eindigt met een oproep. Team Natuur en Milieu Educatie wil mej. Cornelia Westendorp in 2025 voordragen voor de Galerie van Sterke Vrouwen. Mocht U (in woord of beeld) aanvullingen hebben op deze fragmentarische biografische schets, dan ontvangen wij die graag via me@haarlem.nl.

Dit is een speciale uitgave van gemeente Haarlem,
7 september 2024

Tekst: Tim van der Steen,
Fotografie: © Marisa Beretta,
Ontwerp: Studio Liefdewerk, Oud Papier
Drukwerk: Gemeente Haarlem

Postbus 511
2003 PB Haarlem
Tel. 14 023

haarlem.nl/nme